

MERÉNYI-METZGER GÁBOR

EÖTVÖS JÓZSEF FIATALON ELHUNYT GYERMEKÉNEK ANYAKÖNYVI ADATAI

A vásárosnaményi báró Eötvös család történetével foglalkozó – a 19. század második felétől kezdve egészen napjainkig megjelent – genealógiai szakirodalomban a politikus és író Eötvös Józsefnek és nejeének, Rosty Ágnesnek négy gyermekéről történik említés.¹

Ezek a következők:

Ilona (Pest, 1846. május 21.–Földeák, 1924. október 7.)

Jolán (Buda, 1847. július 14.–Budapest, 1909. március 19.)

Loránd (Buda, 1848. július 27.–Budapest, 1919. április 9.)

Mária (Buda, 1851. szeptember 10.–Wien, 1928. október 4.)

Ez idáig egyetlen olyan családtörténeti feldolgozás sem született, amely akár csak említés szintjén is megemlékezne egy ötödik gyermekről. Az Eötvös József életéről készült legismertebb és legrészletesebb monográfiák sem térnek ki erre a gyermekre.²

A valóságban azonban az Eötvös házaspárnak egy Andor nevű fia is született. Ez utóbbi létéről Eötvös József feljegyzéseiből, illetve a Szalay Lászlóval folytatott levelezéséből szerezhetünk tudomást.

Fennmaradt Eötvösnek egy Szalay Lászlóhoz, Pesten, 1854. június 24-én írt levele, melyben röviden közli gyermeke születésének tényét: „...Feleségem kis fiut szült...”³

A következő e témát – Eötvös Andor halálát – érintő levelet Szalay írta Eötvöshöz 1854. augusztus 27-én, Bernben: „...Tegnap érkezett tudomásunkra a’ hír, – volna bár hazug! – hogy Te, lelkem barátom, Andor fiadat elvesztetted. Hitvesem, ki a’ kedves gyermeket nem győzte dicsérni, mélyen megilletődött; ’s én kinek édes mindene családjában, gyermekeimben áll, ’s kit a’ jelen év’ szenvedései érzékennyé tettek a’ tulságig, elgondolhatom fájdalmadat. Vigasztaljanak, a’ kik vigasztalhatnak: az elhunyt testvérei ’s anyjuk a’ ki áldás Néked és nékik!...”⁴

Ez utóbbi levélre Eötvös 1854. szeptember 12-én válaszolt és megköszönte Szalaynak a fia halálára írt kondoleáló sorait: „...Fogadd köszönetemet a’ baráti szavakért mikkel vigasztalsz, ’s hidd el, fájdalmaim között a’ legnagyobb bizonyosan az, hogy hasonló

¹ GUDENUS János József, *A magyarországi főnemesség XX. századi genealógiája*, I, Bp., 1990, 340; KEMPELEN Béla, *Magyar nemes családok*, III, Bp., 1912, 444–445; *Magyar nemzeti zsebkönyv: Főrangú családok*, Bp., 1888, 322–323; NAGY Iván, *Magyarország családai czimerekkel és nemzékrendi táblákkal*, IV, Pest, 1858, 51.

² FERENCZI Zoltán, *Báró Eötvös József*, Bp., 1903; SCHLETT István, *Eötvös József*, Bp., 1987; SÓTÉR István, *Eötvös József*, Bp., 1967.

³ EÖTVÖS József, *Levelek*, szerk. OLTVÁNYI Ambrus, Bp., 1976 (a továbbiakban: Eötvös lev.), 246; NIZSALOVSZKY Endre, LUKÁCSY Sándor, *Eötvös József levelei Szalay Lászlóhoz*, Bp., 1967, 216.

⁴ NIZSALOVSZKY–LUKÁCSY, *i. m.*, 220; SZALAY László *Levelei*, szerk. SZALAY Gábor, Bp., 1913, 251.

körülményekben többé vigasztalásra szükségem nincs. Ha előbb hasonló csapás ér, egy évig nem hegedett volna be sebem, most alig érzem azt. Negyven egy évi tapasztalás után nem olly kellemetes dolognak találtam az életet, hogy azt, ki nyugodni ment, mielőtt még kifáradt, 's a' boldog vacatiot elérte annélkül, hogy az élet kemény oskolájában megkínózták, sajnálni tudnám... 'S valjon nem igaz é ez minden gyermekről talán, de olyan-nál bizonyosan, kit az ég Agneshez hasonló anyával áldott meg. Kisfiam a' hat hét alatt, melyet e' világon töltött, több szeretetben részesült, mint sok ember hatvan éves koráig, 's bizony nem rossz dolog átmenni e' földön annélkül, hogy valakinek szeretetét elvesztettük, 's más, mint jó embereket esmertünk volna..."⁵

Ugyancsak fia haláláról – és így magáról a létezéséről is – emlékezett meg Eötvös az 1864. november 2-án írt feljegyzésében: „Kinn voltam a sírkertben, s körüljártam barátaim hantjait. Maholnap több lesz ott, mint a városban. Anyám, fiam, Reguly, Eckstein, most Szalay. Mennyi pótolhatatlan veszteség!...”⁶

Sajnálatos azonban, hogy a fenti forrásokban a gyermek születésének és halálának pontos adatai nem szerepelnek. A szerkesztők által írt jegyzetekben is mindössze annyit olvashatunk, hogy Eötvös József Andor nevű fia 1854-ben született. Az egyik helyen a néhány hónapos korában elhunyt gyermek születési dátumát májusra,⁷ a másikban a – helyesen – hathetesnek mondott kisgyermek születését júliusra⁸ teszik.

A budapest-szentistvánavárosi (lipótvárosi) római katolikus plébánia anyakönyveiben azonban sikerült rátalálnom báró Eötvös Andor keresztelési és halotti bejegyzéseire. A következőkben ezzel a két – ez idáig még publikálásra nem került – dokumentummal ismerkedhetünk meg.

A latin nyelvű keresztelési anyakönyvi bejegyzés fordítása a következőképpen szól:⁹

A születés dátuma:	<i>1854. június 10.</i>
A keresztelés dátuma:	<i>1854. június 15.</i>
Neve:	<i>Andor Dénes József Ignác.</i>
Törvényessége:	<i>törvényes.</i>
Neme:	<i>fiú.</i>
Szülei:	<i>Báró Eötvös József és nemes Rosty Albert lánya, Rosty Ágnes.</i>
Lakhelye:	<i>Új tér 10.¹⁰</i>
Keresztapja:	<i>Báró Eötvös Dénes.¹¹</i>
A keresztelő pap:	<i>Szántófy.</i>

⁵ Eötvös lev. 247–248; NIZSALOVSZKY–LUKÁCSY, *i. m.*, 218.

⁶ EÖTVÖS József, *Vallomások és gondolatok*, szerk. BÉNYEI Miklós, Bp., 1977 (a továbbiakban: Eötvös vall.), 594.

⁷ NIZSALOVSZKY–LUKÁCSY, *i. m.*, 200, 216.

⁸ Eötvös vall. 868.

⁹ Magyar Országos Levéltár (MOL), X-2016, A budapest-szentistvánavárosi római katolikus plébánia anyakönyveinek mikrofilmmásolatai, Kereszteltek anyakönyve, IV. kötet, 77. oldal, 161. fsz.

¹⁰ A mai Erzsébet tér korabeli neve.

¹¹ Báró Eötvös Dénes (Buda, 1817. május 7.–Budapest, 1878. augusztus 23.), a megkeresztelt nagybátyja, Eötvös József öccse.

Ugyancsak a szentistvánvárosi plébánia anyakönyvében található meg az alig másfél hónapot élt gyermek halotti bejegyzése is. A szintén latin nyelvű forrás a következő adatokat tartalmazza:¹²

A halálozás ideje:	<i>1854. július 23.</i>
A halott neve:	<i>Báró Eötvös Andor.</i>
Családi állapota:	<i>József birtokos főnemes fia.</i>
Lakhelye:	<i>Új tér 10.</i>
Kora:	<i>6 hetes.</i>
A halál oka:	<i>torokgyík.</i>
A temetés helye:	<i>Köztemető.¹³</i>
A temetés ideje:	<i>1854. július 24.</i>
A temetést végző pap:	<i>Simon.</i>

¹² MOL, X-2016, Halottak anyakönyve, XVII. kötet, 55. oldal, 127. fsz.

¹³ Kerepesi temető, mai nevén a Fiumei úti Nemzeti Sírkert.